

processes of democratization, globalization and European intergovernmental integration.

Key words: *municipal law, local self-government, modern municipalism, municipal power, municipal human rights, decentralization, centralization.*

УДК 352.072.3(477)(045)

А. С. Арапова, О. Б. Циклаурі

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

У статті аналізуються положення нормативно-правових актів про співробітництво територіальних громад, визначаються основні аспекти та умови їх спільної діяльності. Особливу увагу приділено сучасному стану практичної реалізації співробітництва територіальних громад, проблемам і напрямкам вдосконалення та розвитку зазначеного інституту в Україні.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, співробітництво територіальних громад, територіальна громада, об'єднання територіальних громад, ресурсне забезпечення місцевого самоврядування.*

Постановка проблеми. Відповідно до ч. 3 ст. 142 Конституції України «Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби», але протягом тривалого часу зазначене положення не знаходило реалізації на практичному рівні за відсутності подальшого нормативного регулювання до прийняття Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 № 1508-VII, як законодавчої основи для кооперації ресурсів органів місцевого самоврядування.

Сутність співробітництва полягає у тому, що органи місцевого самоврядування об'єднують свої ресурси та зусилля на договірних засадах з метою вирішення спільних проблем життєдіяльності територіальних громад на місцевому рівні, більш ефективного надання послуг місцевому населенню, створення спільних об'єктів муніципальної інфраструктури для декількох територіальних громад, вирішення питань соціально-економічного розвитку. Співробітництво територіальних громад – це відносно новий напрямок діяльності для місцевого самоврядування, з чим пов'язані проблеми організації взаємодії, наявність лише невеликого досвіду міжмуніципального співробітництва, тому об'єктивно необхідним є всебічний аналіз та подальше вдосконалення нормативно-правової регламентації зазначеного інституту співпраці суб'єктів місцевого самоврядування. Відсутність у більшості територіальних громад необхідних ресурсів для забезпечення комплексного, високого та сталого розвитку територій як на локальному, так і на регіональному рівнях є загальнодержавною проблемою сьогодення. Використання удосконалених механізмів сталого розвитку громад надасть можливість розбудови сильної, розвиненої і самодостатньої держави, один із елементів успіху якої складається в співробітництві та сприятливих відносинах територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що ідея співробітництва територіальних громад є відображенням відносно нової політики

місцевого самоврядування, цьому питанню присвятили свої праці досить багато науковців. Так, О. Вольська, А. Дегтяр, В. Дорофієнко, В. Мамонова, А. Мельник, І. Михасюк, О. Поважний займалися дослідженням розвитку територій у різних сферах, В. Вакуленко, О. Ігнатенко, Г. Борщ висвітлюють теоретичні та практичні аспекти співробітництва громад, Б. Артеменко, О. Бобровська, Н. Багров, Т. Безверхнюк, З. Варналія присвятили свої дослідження забезпеченню ресурсами територіальних утворень та соціально-економічному розвитку територій. Проте багато питань, пов'язаних із способами, фінансуванням міжмуніципального співробітництва зараз залишаються невизначеними.

Мета дослідження. Здійснити аналіз нормативно-правових актів, щодо регламентації основних форм, умов та особливостей співробітництва територіальних громад, дослідити сучасний стан і досвід співробітництва суб'єктів місцевого самоврядування, визначити шляхи його подальшого вдосконалення та розвитку.

Виклад основного матеріалу. Об'єднання ресурсів місцевих утворень сприяє вирішенню спільних проблем життєдіяльності територіальних громад на місцевому рівні, ефективній реалізації місцевих інтересів. Ефект від міжмуніципального співробітництва є більшим, ніж від самостійного вирішення проблем кожною територіальною одиницею окремо в рамках обмежених фінансових можливостей, адже в аспекті співробітництва територіальних громад, відбувається не просто об'єднання зусиль, а й організація діяльності за певними сферами для виконання окремих функцій і завдань.

Розглядаючи розвиток нормативного регулювання ідеї спільної діяльності територіальних громад, окрім вищезазначеної норми Конституції України (ч. 3 ст. 142) [1], треба виділити Європейську хартію місцевого самоврядування, ст. 10 якої наголошує: «Органи місцевого самоврядування мають право, здійснюючи свої повноваження, співробітничати та в межах закону створювати консорціуми з іншими органами місцевого самоврядування для виконання завдань, що становлять спільний інтерес» [2].

Подальший розвиток на державному законодавчому рівні зазначене право знайшло у ст. 15 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», де вказано, що органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до законодавства [3].

Конкретні форми, способи, особливості використання права на об'єднання суб'єктів місцевого самоврядування зазначаються у Законі України «Про співробітництво територіальних громад», який запроваджує таку категорію, як «співробітництво територіальних громад» з метою єдиного її розуміння усіма суб'єктами під час теоретичного дослідження та практичного застосування. Так, термін «співробітництво територіальних громад» визначено як «відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених цим Законом формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень» [4].

Із законодавчого визначення співробітництва територіальних громад дослідники виокремлюють наступні його характерні ознаки:

1) співробітництво передбачає відносини між двома або більше територіальними громадами. Максимальна кількість територіальних громад як учасників відносин

законодавчо не обмежується. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

2) відносини здійснюються на договірних засадах у визначених Законом формах. Тобто заінтересовані суб'єкти зобов'язані здійснювати співробітництво відповідно до укладеного між ними договору за формою, визначеною Законом. До кожного договору, пред'являються загальні вимоги та особливі, які зумовлені конкретною формою співробітництва;

3) метою співробітництва є: забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективне виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень. З цього можемо визначити, що такі відносини мають свій логічно обґрунтований підсумковий результат, задля якого територіальні утворення взагалі вступили у відносини сумісної діяльності [5, с. 13-14].

Коли зацікавлені територіальні громади вирішують започаткувати співробітництво, вони повинні визначити форму, за якою воно буде здійснюватись. Законом України «Про співробітництво територіальних громад» встановлено п'ять форм міжмуніципального співробітництва:

1) делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів (ст. 10 Закону);

2) реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів (ст. 11 Закону);

3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності - інфраструктурних об'єктів (ст. 12 Закону);

4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів (ст. 13 Закону);

5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень (ст. 14 Закону).

Врублевський О. С. визначає, що перша форма співробітництва може бути застосована у тих випадках, коли у одного суб'єкта співробітництва є можливість надавати певні послуги, а інші не можуть, але спроможні для їх надання делегувати відповідне право та передати необхідні ресурси; друга форма використовується для проведення щорічних конкурсів, олімпіад, змагань, фестивалів шляхом певного внеску кожного потенційного учасника в спільну справу – формують призовий фонд, забезпечують харчуванням, транспортом, житлом та інше; третя форма співробітництва може бути використана, коли на території однієї територіальної громади є певний інфраструктурний об'єкт, а інші громади мають необхідність в наданні ним послуг на своїй території та спроможні його спільно фінансувати (утримувати); четверта форма може реалізовуватися шляхом створення спільного комунального підприємства, що буде спеціалізуватися на обслуговуванні територіальних громад – учасниць міжмуніципального співробітництва (забезпечення благоустрою, вивезення сміття та інше); п'яту форму співробітництва може бути виражено у вигляді окремого підрозділу чи у складі виконавчого комітету відповідної ради, наприклад, для бухгалтерського та/чи юридичного супроводу діяльності декількох органів місцевого самоврядування.

Ця форма особливо актуальна для сільських, селищних територіальних громад [6, с. 16-23].

Міжмуніципальне співробітництво здійснюється за умовою наявності спільних інтересів суб'єктів співробітництва, які мають бути в межах повноважень сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів. Перелік повноважень органів місцевого самоврядування міститься у Законі України «Про місцеве самоврядування» (стаття 27. Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку; стаття 28. Повноваження в галузі бюджету, фінансів і цін; стаття 29. Повноваження щодо управління комунальною власністю; стаття 30. Повноваження в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; стаття 31. Повноваження у галузі будівництва; стаття 32. Повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; стаття 33. Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; стаття 34. Повноваження у сфері соціального захисту населення тощо). Виходячи з цього формулюються сфери спільних інтересів, які не повинні виходити за межі повноважень органів місцевого самоврядування [7, с. 8].

Відповідь на питання доцільності співробітництва територіальних громад полягає у поєднанні зусиль територіальних громад у вирішенні завдань, які є необхідними для всіх учасників такої співпраці, але їхнє вирішення окремо кожною громадою спричиняє значно більші матеріальні затрати, потребу в залученні ресурсів, недоступних громаді.

Організація співробітництва територіальних громад здійснюється відповідно до встановлених процедур та складається із декількох етапів, кількість яких може різнитися, в залежності від обраного підходу та форми співробітництва, виокремлюють наступні послідовні етапи:

- 1) ініціювання співробітництва;
- 2) вирішення питання щодо надання чи ненадання згоди на організацію співробітництва;
- 3) розгляд отриманої пропозиції від ініціатора співробітництва про початок переговорів;
- 4) утворення комісії та підготовка проекту договору про співробітництво;
- 5) громадське обговорення проекту договору про співробітництво;
- 6) схвалення проекту договору про співробітництво;
- 7) укладення договору про співробітництво.

Ініціювання співробітництва полягає у поданні на розгляд місцевої ради пропозиції щодо ініціювання співробітництва з іншими територіальними громадами. Стаття 5 Закону України «Про співробітництво територіальних громад» визначає, що ініціаторами співробітництва можуть бути сільський, селищний, міський голова, депутати сільської, селищної, міської ради, члени територіальної громади у порядку місцевої ініціативи. Пропозиція щодо ініціювання співробітництва обов'язково повинна містити мету, обґрунтування доцільності співробітництва, інформацію про сферу його здійснення, форму та очікувані фінансові результати, а також інші необхідні для організації співробітництва умови. Проте треба розуміти, що перед тим, як виразити пропозицію щодо співробітництва, потрібно переговорити із потенційними суб'єктами майбутнього співробітництва для того, щоб усі зусилля та потрачений час не були марними.

Сільська, селищна чи міська рада після отримання письмової пропозиції про ініціювання співробітництва зобов'язана здійснити ряд дій, а саме: доручити своєму виконавчому комітету з'ясувати доцільність внесеної пропозиції в контексті її

відповідності інтересам та потребам територіальної громади; дати належний висновок. Рішення про надання згоди на організацію співробітництва чи відмову в наданні такої згоди сільська, селищна, міська рада повинна приймати на підставі отриманого висновку виконавчого комітету. Якщо було прийняте рішення про надання згоди на організацію співробітництва, то сільський, селищний, міський голова повинен почати переговори між потенційними суб'єктами співробітництва про його організацію та утворення комісії з підготовки проекту договору про співробітництво. До складу комісії, за домовленістю від потенційних суб'єктів співробітництва, можуть увійти по одному, по два чи більше представників. Підготовка проекту договору про співробітництво полягає у тому, що потенційні суб'єкти співробітництва, використовуючи відповідну примірну форму договору, затверджену Наказом Мінрегіону № 233 від 27 серпня 2014 року, домовляються про усі істотні умови договору, які визначені Законом, залежно від обраної форми співробітництва, а також інші умови, які потенційні суб'єкти співробітництва вирішили зафіксувати у договорі.

Громадське обговорення є важливим етапом підготовки проекту ММС. Так, стаття 8 Закону України «Про співробітництво територіальних громад» встановлює, що сільські, селищні, міські голови забезпечують проведення громадського обговорення підготовленого комісією проекту договору про співробітництво, за результатами якого сільські, селищні, міські голови вносять питання про схвалення його проекту на розгляд відповідних рад. Договір про співробітництво укладається у письмовій формі (з урахуванням п'яти типових форм, визначених зазначеним Наказом Мінрегіону) сільськими, селищними, міськими головами після схвалення його проекту відповідними сільськими, селищними, міськими радами. Після цього він має бути зареєстрований у встановленому порядку у Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та внесений до відповідного державного реєстру про співробітництво територіальних громад. Порядок формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад затверджено Наказом Мінрегіону від 15 серпня 2014 року № 225.

Договори про співробітництво – це процес стимулювання діяльності органів місцевого самоврядування, що має результатом не тільки економію бюджетних коштів, але й іноді збільшення доходів громади.

На сьогоднішній день практика реалізації співробітництва між територіальними громадами розвивається досить повільно, це пов'язано з наявністю деяких перешкод, серед яких можна виділити такі, як: недостатня обізнаність ініціаторів співробітництва, особливо це стосується членів територіальних громад, які можуть звернутися у порядку місцевої ініціативи про можливість укладення договорів про співробітництво з іншими громадами; недостатня професійна компетентність ініціаторів співробітництва у питаннях підготовки пропозицій та необхідних документів щодо ініціювання співробітництва; небажання громад брати на себе відповідальність; низький рівень фінансової спроможності громад, бо той фінансовий ресурс, котрий вони акумулюють достатній лише на виплату заробітної плати, а на соціально-економічний розвиток коштів не вистачає; побоювання місцевої влади щодо ослаблення впливу на об'єкти комунальної власності. Великі територіальні громади взагалі не мають економіко-соціальних та соціально-політичних поштовхів до міжмуніципального співробітництва [8, с. 34].

Крім того, серед проблем, які потребують уваги з боку держави є й недосконалість фінансового та податкового законодавства в досліджуваній сфері.

Однією із можливостей міжмуніципального співробітництва є можливість

створювати нові механізми для самооподаткування, для залучення фінансових ресурсів на спільні проекти в партнерстві з іншими територіальними громадами [9].

Серед проблем на локальному і регіональному рівнях, які потребують об'єднання зусиль територіальних громад виокремлюють насамперед екологічні. Для сіл та невеликих містечок це: нездійснення вивозу сміття, відсутність водопостачання та водовідведення, брак комунальних підприємств, що надають базові послуги населенню. Великі ж міста, які мають повноцінні органи місцевого самоврядування, достатні організаційні та фінансові ресурси, стикаються з іншими проблемами – організацією водопостачання поза межами міста, полігонів для побутових відходів, територіального розвитку міста, оскільки їх оточують території сільрад, які, не маючи власних ресурсів, користуються певною міською інфраструктурою, але не мають наміру надавати місту власну землю для міського розвитку.

З метою зменшення залежності місцевих бюджетів від державного, збільшення надходжень до місцевих бюджетів, зменшення нераціональних витрат визначено необхідність сприяння розвитку співробітництва територіальних громад для реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток територій [10, с. 48].

При впровадженні різноманітних форм міжмуниципального співробітництва на сучасному етапі відбувається їх реалізація не в повному обсязі. Для прискорення зазначеного процесу виникає потреба у поширенні інформації про проекти співробітництва, стимулюванні комунікації органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування, удосконаленні організаційно-методичної допомоги органам місцевого самоврядування тощо.

Проте не можна сказати, що процес впровадження стоїть на місці. На цей час близько 360 громад вже об'єднано, та близько 700 – у стані перспективи об'єднання. Найголовніше, що реформа дала поштовх для розвитку місцевого самоврядування, що громади беруть ініціативу у свої руки, адже тільки вони розуміють і знають про потреби своїх територій. Вони домовляються між собою, вчаться на досягненнях і помилках одне одного і рухаються далі. На сьогоднішній день багато громад, серед яких і об'єднані, реалізують спільні проекти, що спрямовані на усесторонній розвиток територій і дозволяють ефективно використовувати кошти місцевих бюджетів. За даними Мінрегіону серед запропонованих законом п'яти форм співробітництва, найпопулярнішою є реалізація спільного проекту, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів.

Закон «Про співробітництво територіальних громад» дає великі можливості, які потрібно активніше використовувати, а результатом такої співпраці, є економія бюджетних коштів для кожної громади, створення спільних комунальних підприємств, що означає і отримання нових робочих місць, покращення добробуту мешканців громад.

Висновки. Сучасний стан економічної та політичної ситуації в Україні змушує спрямовувати вектор держави в бік укрупнення та кооперації територіальних громад.

Аналізуючи досліджуваний матеріал, можна дійти наступних висновків: по-перше: співробітництво територіальних громад надає змогу реалізації більш глобальної політики у різноманітних сферах життя суспільства на місцевому та регіональному рівнях, тому потребує більшої уваги і підтримки з боку держави; по-друге: міжтериторіальне співробітництво має великий потенціал, але може здійснити і негативний вплив на слабшу громаду, тому, при формуванні відносин між територіальними громадами потрібно вдосконалення механізмів забезпечення балансу сильних і слабких сторін територіальних громад та їх об'єднань; по-третє: на сучасному

етапі потрібно удосконалення механізмів нормативного та фінансового забезпечення дієвого, спроможного та ефективного інституту об'єднаних територіальних громад.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами) – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>; Konstytutsiia Ukrainy: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR (zi zminamy) – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>

2. Європейська хартія місцевого самоврядування: [Електронний ресурс]: м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036; Ievropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia: [Elektronnyi resurs]: m. Strasburh, 15 zhovtnia 1985 roku. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036

3. Про місцеве самоврядування в Україні: [Електронний ресурс]: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (зі змінами). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr>; Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 № 280/97-VR (zi zminamy). – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr>

4. Про співробітництво територіальних громад: [Електронний ресурс]: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>; Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 17.06.2014 № 1508-VII. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>

5. Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС): Навчально-практичний посібник / За заг. редакцією Толкованова В. В., Журавля Т. В. – Київ. – 2016. – 154 с.; Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad (mizhmunitsypalne spivrobitnytstvo – MMS): Navchalno-praktychnyi posibnyk / Za zah. redaktsiieiu Tolkovanova V. V., Zhuravlia T. V. – Kyiv. – 2016. – 154 s.

6. Врублевський О. С. «Співробітництво територіальних громад» (бібліотека місцевого самоврядування) / О. С. Врублевський. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2014. – 56 с.; Vrublevskiy O. S. «Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad» (bibliotekha mistsevoho samovriaduvannia) / O. S. Vrublevskiy. – K.: IKTs «Lehalnyi status», 2014. – 56 s.

7. Практичний коментар Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року № 1508-VII. [Електронний ресурс] / Інститут громадянського суспільства у співпраці з Програмою Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні». – Режим доступу: <http://old.minregion.gov.ua/attachments/files/reg.rozvutok/komentar.pdf>; Praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy «Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad» vid 17 chervnia 2014 roku № 1508-VII. [Elektronnyi resurs] / pidhotovleno Instytutom hromadianskoho suspilstva u spivpratsi z Prohramoiu Rady Yevropy «Posylennia instytutsiinoi spromozhnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini». – Rezhym dostupu: <http://old.minregion.gov.ua/attachments/files/reg.rozvutok/komentar.pdf>

8. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування / Павлюк А. П., Олійник Д. І, Батолов О. А. та ін. – К.: НІСД, 2016. – 61 с.; Terytorialna hromada yak bazova lanka administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy: problemy ta perspektyvy reformuvannia / Pavliuk A. P., Oliinyk D. I, Batolov O. A. ta in. – K.: NISD, 2016. – 61 s.

9. Ватаманюк-Зелінська У. З. Принципи промислового співробітництва територіальних громад та їх добровільного об'єднання у контексті положень

однойменних законів України [Електронний ресурс] / У. З. Ватаманюк-Зелінська, М. Р. Пазак, П. І. Малець // Електронне наукове фахове видання / Ефективна економіка. – 2016. – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4730>; Vatamaniuk-Zelinska U. Z. Pryntsypy promyslovoho spivrobitnytstva terytorialnykh hromad ta yikh dobrovilnoho ob'iednannia u konteksti polozhen odnoimennykh zakoniv Ukrainy [Elektronnyi resurs] / U. Z. Vatamaniuk-Zelinska, M. R. Pazak, P. I. Malets // Elektronne naukove fakhove vydannia / Efektyvna ekonomika. – 2016. – Rezhym dostupu: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4730>

10. Барабаш Т. Г. Фінансові передумови об'єднання та співробітництва територіальних громад в Україні [Електронний ресурс] / Т. Г. Барабаш // Наукові праці НДФІ. – 2014. – Вип. 2. – С. 44–52. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2014_2_6; Barabash T. H. Finansovi peredumovy obiednannia ta spivrobitnytstva terytorialnykh hromad v Ukraini [Elektronnyi resurs] / T. H. Barabash // Naukovi pratsi NDFI. – 2014. – Vyp. 2. – S. 44–52. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2014_2_6

Стаття надійшла до редакції 15.11.2016 р.

A. S. Arapova, O. B. Tsyklauri

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF COOPERATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE

The article is an attempt to set the current state, main problems and ways of improvement and development of the institute of cooperation of territorial communities on the basis of analysis of the normative-legal acts that regulate this institute and modern practice of its implementation in Ukraine.

It is proved that in conditions of economic and political crisis in the state, the cooperation of territorial communities is very relevant and positive way for their further formation and development – the cooperation of subjects of local self-government provides the opportunity to create a truly self-sufficient local community.

The main factors that break the analyzed processes are: weak knowledge of the directions of cooperation and effective forms of cooperation of the subjects of local self-government; the insufficient of their incentives and funding; imperfection of normative-legal base that regulates the noted processes.

Conclusions are carried out about the necessity to overcome the noted factors by further improvement of the legislative regulation in this sphere, especially, on the financial part, by strengthening the state support of subsequent development of cooperation of the subjects of local self-government, the result of which should be: a budgetary savings for each community, the creation of joint municipal enterprises and the formation of new workplaces, the upturn of welfare of the inhabitants in local communities.

Key words: *local self-government, cooperation of territorial communities, local community, association of territorial communities, resources of local self-government.*